

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА**

ПОПОВИЧ ТЕТЯНА ГРИГОРІВНА

УДК 346.544.42:340.5:339.9.012.23

**СТАНДАРТИЗАЦІЯ
ЯК ЗАСІБ РЕГУЛЮВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у відділі міжнародного приватного права та порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Деревянко Богдан Володимирович,
Донецький юридичний інститут МВС України,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін

Офіційні опоненти доктор юридичних наук, доцент
Джабраїлов Руслан Аятшахович,
Інститут економіко-правових досліджень НАН України,
заступник директора з наукової роботи

кандидат юридичних наук, доцент
Руденко Людмила Дмитрівна,
Навчально-науковий інститут права
ДВНЗ «Сумський державний університет»,
доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки

Захист відбудеться «01» лютого 2019 року о 11-00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.500.01 у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за адресою: 01042, м. Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.

З дисертацією можна ознайомитися у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за адресою: 01042, м. Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.

Автореферат розіслано «28» грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. М. Короленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сьогодні питання регуляторної політики держави для забезпечення за допомогою права публічних та приватних інтересів є складовою економічної основи господарської діяльності і держави в цілому. Правова основа національної системи стандартизації України створювалася в умовах переходу до ринкової економіки, за нестабільної економічної та фінансової ситуації. Вона формувалася на розгалуженій системі стандартизації колишнього СРСР з урахуванням багатовекторної зовнішньої політики, спрямованої на членство у Світовій організації торгівлі, інтеграцію України до Європейського Союзу, співробітництво з іншими країнами світу. Поєднання цих векторів спричинило суттєві складнощі при застосуванні вимог стандартизації суб'єктами господарських відносин. Значного навантаження додало введення у законодавство нової термінології з питань технічного регулювання, оцінки відповідності тощо з одночасним виключенням стандартизації з переліку засобів державного регулювання господарської діяльності (ст. 12 ГК України). Водночас стандартизація як один із проявів суспільно-економічної формації активно впливає на усунення технічних бар'єрів у торгівлі, розвиток і стан суб'єктів господарської діяльності.

Все це зумовлює необхідність дослідження стандартизації з позиції її впливу на господарське право, виходячи з теоретико-правових засад та підходів, що застосовуються на міжнародному рівні та/чи в окремих країнах, що вже є учасниками глобалізованих ринків. У науковій літературі деякі питання стандартизації як явища, процесу та засобу реалізації політики держави у сфері правового забезпечення господарювання вже були предметом дослідження у наукових працях О. А. Беяневич, А. Г. Бобкової, М. І. Брагінського, С. Н. Братуся, О. М. Вінник, І. А. Гамбург, М. Д. Гінзбург, І. Д. Губарева, В. В. Добровольської, М. Б. Ємельянової, І. Є. Замойського, І. С. Канзафарової, А. С. Комарова, Д. Х. Липницького, М. С. Малєїна, В. К. Мамутова, Ю. Г. Матвєєва, Л. Р. Левчук, В. М. Огрязкова, В. Ф. Опришка, О. О. Отраднєвої, Д. І. Сакояна, І. А. Сікорської, Л. Д. Руденко, В. С. Щербини, Л. І. Ярославського та ін. Разом з тим низка теоретичних питань щодо сутності стандартизації, її прояву і значення як засобу регулювання господарської діяльності залишаються дискусійними й потребують розгорнутого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за темами «Правове забезпечення регіональних інтеграційних стратегій України в контексті модернізаційної політики держави» (№ державної реєстрації 0113U001118), «Інституційно-правове забезпечення майнових інтересів держави та суб'єктів приватного права в умовах регіональної нестабільності» (№ державної реєстрації 0117U002141), «Приватноправові проблеми реалізації євроінтеграційної стратегії України» (№ державної реєстрації 0117U002140), в межах яких досліджено науково-теоретичні основи стандартизації, а також її зміст та значення при усуненні технічних бар'єрів у торгівлі.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є виявлення та вирішення теоретичних і практичних проблем стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності, а також підготовка пропозицій з

удосконалення законодавства України на основі міжнародного досвіду. Для цього в дисертаційному дослідженні поставлено такі основні *завдання*:

- виявити особливості формування теоретичних засад стандартизації у контексті наукознавчого розвитку господарського права для встановлення її історичного та міжгалузевого взаємозв'язку з економічними та іншими суспільними відносинами;
- виявити та уточнити теоретичні засади стандартизації з метою усунення хибного (помилкового) тлумачення співвідношення стандартизації та технічного регулювання в праві України;
- з'ясувати значення стандартизації у регулюванні господарської діяльності з обґрунтуванням її ролі при саморегулюванні та державному регулюванні;
- виявити учасників господарських відносин, що беруть участь у стандартизації, для їх класифікації;
- виявити особливості відповідальності у сфері стандартизації для визначення її меж та типів правопорушень у цій сфері;
- узагальнити досвід стандартизації у країнах, що є учасниками світових ринків, для уточнення її змісту як засобу регулювання господарської діяльності;
- обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення законодавства про стандартизацію у контексті розвитку господарського права.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають та реалізуються у сфері стандартизації при регулюванні господарської діяльності.

Предметом дослідження є стандартизація як засіб регулювання господарської діяльності.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є роботи науковців у сфері теорії стандартизації, про її місце та значення у правовому регулюванні господарської діяльності. При дослідженні використовувався *історичний* метод, що надав можливість виявити закономірності та особливості процесу виникнення стандартизації та її впливу на економічні відносини. *Діалектичний* метод взято за основу для дослідження, з'ясування та уточнення сучасного поняття та змісту стандартизації. *Формально-логічний* метод застосовувався при аналізі сучасного стану наукових розробок та законодавства у сфері стандартизації в Україні, а також при розробці пропозицій з удосконалення законодавства у цій сфері. Його також було застосовано при визначенні кола суб'єктів стандартизації та виокремленні видів порушень у цій сфері. *Системний* метод використано для дослідження стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності та визначення її місця серед державних засобів регулювання. Із спеціальних методів використано *порівняльно-правовий* метод, за допомогою якого виявлено позитивний вплив положень міжнародно-правових актів, актів законодавства ЄС та інших країн на міжнародну систему стандартизації, а також можливості імплементації цих положень в національну систему права.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні досліджень стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності. Сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, які мають ознаки новизни та виносяться на захист:

Уперше:

- 1) визначено, що стандартизація є видом діяльності, що характеризується такими ознаками: а) здійснюється через взаємний вплив суб'єктів господарської діяльності, держави (її органів) та інших зацікавлених осіб один на одного; б) забезпечує

оптимальне поєднання ринкового саморегулювання та державного регулювання; в) метою є захист економічних і безпекових інтересів держави, суспільства та окремих споживачів; г) установлює (як прояв статичного стану) та застосовує (як прояв динамічного стану) вимоги для загального та неодноразового використання;

2) обґрунтовано, що стандартизація як засіб (інструмент) регулювання господарських відносин має універсальне застосування, оскільки її вимоги: а) здійснюють вплив на усі господарські відносини; б) створюють умови для їх виникнення та реалізації; в) надають можливість переводити соціальні (позаправові) норми у правове поле; г) у разі недотримання чи невиконання є підставою для виникнення охоронних правовідносин;

3) доведено, що стандартизація має дві складові частини: технічну та безпекову. Технічна складова забезпечує діяльність суб'єкта господарської діяльності з виготовлення товарів та/чи надання послуг відповідної якості. Безпекова – створює умови для того, щоб вказаний суб'єкт враховував інтереси суспільства та/чи окремої людини, а також забезпечував безпеку довкіллю, державі та/чи кінцевим споживачам;

4) класифіковано суб'єктів стандартизації в господарському праві з позиції їх участі у процесах чи діяльності зі стандартизації, незалежно від форми власності та належності їх до різних категорій, на тих, що: а) створюють стандарти чи інші вимоги стандартизації; б) здійснюють господарську діяльність та використовують стандарти чи інші вимоги стандартизації; в) підтверджують відповідність товарів (послуг) стандартам чи іншим вимогам стандартизації; г) контролюють дотримання стандартів чи інших вимог стандартизації;

5) встановлено співвідношення в національному законодавстві понять «стандартизація» та «технічне регулювання» як різнорівневих понять (родового та видового відповідно).

Удосконалено:

б) поняття «технічна норма», яке, на відміну від поширеної думки про її технічну (позаправову) природу, прирівнюється до обов'язкового правила поведінки у суспільстві, що об'єктивно визначається рівнем техніки та використовується у промисловості для обслуговування та використання об'єктів природного чи штучного походження з метою задоволення потреб людини та/чи інтересів суспільства;

7) положення про абсолютну господарсько-правову відповідальність у сфері стандартизації шляхом визначення її видом охоронних правовідносин, що виникають на підставі порушень законодавчо визначених та/чи договірних, у тому числі задекларованих вимог до товарів та/чи послуг.

Дістало подальшого розвитку:

8) положення про те, що процедура підтвердження відповідності залежить від волі суб'єктів стандартизації, а тому її слід визначати як необов'язковий (додатковий) вид діяльності зі стандартизації, що може завершити процес правореалізації або створити передумови для настання відповідальності для суб'єктів господарської діяльності;

9) узагальнення світових тенденцій та систематизація підходів щодо стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності в різних країнах надали можливість розробити практичні рекомендації щодо:

– необхідності зменшення обсягу державного регулювання господарської діяльності з максимальним застосуванням саморегулювання при формуванні та застосуванні вимог стандартизації;

– створення умов та законодавчих підстав для застосування зовнішнього контролю за здійсненням господарської діяльності із застосуванням безпекових вимог стандартизації;

– підвищення якості товарів (послуг) шляхом впровадження як вимог стандартизації науково-технічних досягнень, що використовувалися (апробовувалися) понад чотири роки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – за основу для подальшого дослідження стандартизації у господарському праві, компаративістиці та суміжних галузях знань; *у правотворчості* – в ході внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, що регламентують господарську діяльність та усувають технічні бар'єри у торгівлі; *у правозастосовній діяльності* – з метою покращення практичної діяльності суб'єктів господарської діяльності.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено авторські пропозиції щодо стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності. Викладені в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, отримані дисертанткою самостійно.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на: засіданнях вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, науково-практичних конференціях «Становлення та розвиток корпоративного права» (м. Івано-Франківськ, 26–27.09.2003), «Нормативно-правове забезпечення процесів євроатлантичної інтеграції України» (м. Київ, 24.09.2004), «Актуальні проблеми реформування земельних, аграрних та господарських відносин» (м. Хмельницький, 17–18.05.2013), «Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції» (м. Хмельницький, 2–3.10.2015), «Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права» (м. Кривий Ріг, 28.09.2017), наукових круглих столах «Проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав» (м. Київ, 5–6.10.2012), «Діалектика приватних і публічних інтересів в державному регулюванні господарської діяльності» (м. Київ, 08.11.2013), аспірантських та магістерських читаннях «Актуальні проблеми розвитку України у контексті сучасних світових тенденцій» (м. Київ, 23.11.2017).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, що охоплюють 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і 3 додатків. Загальний обсяг дисертації – 256 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано методи наукового пізнання, використані у дослідженні, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, охарактеризовано особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертації, анонсовано структуру дисертації, зазначено її загальний обсяг.

Перший розділ «Основні етапи становлення та розвитку наукової думки про стандартизацію та її вплив на регулювання господарської діяльності» складається з трьох підрозділів, в яких розглядаються історичні передумови та загальнонаукові питання стандартизації у контексті глобалізаційних процесів від її зародження і до сьогодні.

У підрозділі 1.1 *«Історичні передумови виникнення та розвитку стандартизації в контексті поширення знань (інформації), товарів та послуг в ході глобалізаційних процесів у світі»* проаналізовано накопичений науковий досвід і рівень розвитку стандартизації з часів виникнення древніх цивілізацій, у період існування на території України різних державних утворень, а також теорії стандартизації в СРСР, який у подальшому став основою для розвитку теорії та методології національної стандартизації, що надає можливість Україні брати активну участь у розробці міжнародних стандартів з метою ефективного регулювання господарської діяльності в Україні.

Виявлено, що розвиток стандартизації актуалізувався разом з технічним вдосконаленням життя у людському суспільстві. Взаємна пов'язаність стандартизації та інновацій приводила до економічного розвитку окремих суб'єктів ринку чи держави в цілому. Стандартизація сформувала також окремий напрям: оцінку відповідності, яка здійснювалася суб'єктами владних повноважень (на території давньої України – монастирі, церкви, феодалі, шляхтичі, цехмайстри) та створювала умови для захисту прав споживача. Розвиток стандартизації відбувався відповідно до законодавства тієї країни, яка панувала на українських землях, але поширеною була тенденція відсутності загального контролю якості (лише добре ім'я та репутація майстра могла свідчити про якість та надавала виробнику конкурентну перевагу на ринку).

Після інновацій промислової революції відбулося значне збільшення обсягу документально закріплених вимог стандартизації, але запровадження єдиних вимог ускладнювалося наявністю власних (внутрішніх) вимог стандартизації у кожного суб'єкта господарської діяльності. На території України становлення єдиної уніфікованої системи стандартизації продукції, товарів, послуг, методів виробництва розпочалося ще у радянські часи. Окремим чинником розвитку науки про стандартизацію став вступ СРСР до ISO – Міжнародної організації стандартизації (1947 р.), але це приєднання не було таким вже важливим, оскільки основними споживачами товарів СРСР були «країни соцтабору». Перехід від «радянської» стандартизації до сучасного розуміння пройшов у три етапи: на першому етапі (з 1993 р.) відбувалося створення національної системи стандартизації з використанням «радянської» термінології та усього масиву нормативно-технічних документів СРСР; на другому (з 2001 р.) – удосконалювалося розуміння сутності стандартизації та її мети, внаслідок чого виникає безпекова складова (захист споживачів, довкілля, безпечність та якість товарів і послуг); третій етап (з 2015 р.) знаменується переходом до стандартизації, що відповідає вимогам світового ринку та міжнародним вимогам якості та безпеки товарів і послуг.

У підрозділі 1.2 *«Розвиток на міжнародному рівні знань про стандартизацію та її значення для глобалізації ринків»* визначено, що ще у середині XX ст. ISO

сформувала засадничі основи стандартизації, відштовхуючись від яких кожна країна формує власний пакет вимог, відкриваючи чи захищаючи таким чином власний ринок товарів (послуг).

Історично склалося так, що стандарти ISO приймають (адаптують) не лише окремі, а й об'єднані (колективні) суб'єкти міжнародного права, надалі впроваджуючи їх у національні системи стандартизації. Україна сьогодні є членом СОТ та знаходиться на шляху до вступу в ЄС, а тому маємо зосередитися на принципових засадах функціонування стандартизації в європейських країнах, вдосконалити власне правове забезпечення стандартизації для усунення технічних бар'єрів у торгівлі та допомогти забезпечити суб'єктів господарської діяльності інформацією про умови роботи на ринках цих країн.

Підрозділ 1.3 «Формування правових засад та наукових розробок про стандартизацію в Україні» містить аналіз наукових розробок у технічній, економічній та правовій галузях. Обґрунтовується необхідність побудови структури дослідження на основі філософського принципу всезагального взаємозв'язку для аналізу відносин стандартизації як комплексного питання у господарському праві, що позбавлене односторонності у вивченні об'єкта, з урахуванням усіх суттєвих (значущих) аспектів та зв'язків.

Наукова думка про стандартизацію, її зміст та перспективи розвитку пройшла довгий шлях та має свій прояв у технічних, економічних та правових галузях. Технічні наукові розробки були першоосновою, де йшлося спочатку про суто уніфікаційні та класифікаційні властивості (завдання) стандартизації, але надалі відбувся перетин цих досліджень з економічними та правовими проблемами. В економічній науковій літературі йдеться про стандартизацію як засіб регулювання економіки, як упорядковуючий (уніфікуючий) фактор в процесах управління, але в умовах адаптації ринку України до глобальних ринків йдеться також про застосування стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності (її окремих видів) та вдосконалення правової бази підприємництва за допомогою стандартизації для підвищення відповідності суб'єктів господарської діяльності світовим вимогам. Юридична сфера традиційно була представлена науковими працями, спрямованими на правове регулювання процесів управління стандартизацією та суміжними видами діяльності. Доволі часто юристи акцентують увагу на правових засадах управління, особливостях застосування стандартизації як діяльності в окремих галузях господарської чи управлінської сфери, а також на процедурах застосування різних видів відповідальності у сфері стандартизації.

Аналіз наукових праць про стандартизацію, її зміст та перспективи розвитку надав можливість виявити її прояв у технічних, економічних та правових галузях. Деякі вчені досліджували сутність, зміст та значення лише окремих нормативно-технічних документів стандартизації, а також нову сферу – технічне регулювання. Це зумовило побудову структури наукової праці з урахуванням необхідності з'ясування сучасного змісту стандартизації у теорії права та нормативно-правових актах з подальшим переходом до виокремлення стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності, а також здійсненням порівняльно-правового аналізу зарубіжного досвіду у цій сфері.

Другий розділ «Стандартизація: поняття, зміст та акти регулювання» містить два підрозділи, у яких розглядаються загальнотеоретичні засади стандартизації.

У підрозділі 2.1 «*Поняття та зміст стандартизації*» стандартизація розглядається як діяльність, що має багато напрямів, може розумітися в широкому та вузькому розумінні, як метод та засіб регулювання певної галузі тощо. За легальним визначенням стандартизація як діяльність полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері. Пропонується визначити її як діяльність, що полягає не лише в установленні, а й застосуванні вказаних положень. Таке поняття стандартизації надає можливість закріпити не лише статичний стан, а й виявити її динамічність та здатність регулювати господарську діяльність. У сучасному розумінні стандартизації стверджуємо про наявність двох її складових: технічну та безпекову, які є взаємозалежними.

Цей вид діяльності має багато напрямів: типізація, уніфікація, технічне регулювання, оцінка відповідності, створення стандартів, прогнозування та інші види діяльності з упорядкування певної сфери суспільного життя. Введення до законодавства України нового терміна «технічне регулювання» не виключає існування поняття «стандартизація», ширшого за значенням. Аналіз співвідношення стандартизація–технічне регулювання надає можливість дійти висновку, що стандартизація є основою для технічного регулювання. Доведено, що технічне регулювання є частиною правового регулювання, у той час коли стандартизація може виходити за межі правового регулювання на рівень загального соціального регулювання.

Стандартизація базується на принципах добровільного застосування вимог та забезпечення умов для їх однакового застосування; застосування міжнародних документів як основи розробки національних; збалансованості інтересів сторін, що розробляють, виготовляють і споживають товари (послуги); динамічності та випередження; ефективності; гармонізації; чіткості формулювань положень.

Метою стандартизації є забезпечення відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню, їх безпечність для життя, здоров'я, майна людей; збереження тварин і рослин, охорона довкілля, створення умов для раціонального використання природних ресурсів; усунення технічних бар'єрів у торгівлі; підвищення конкурентоспроможності продукції до міжнародного рівня розвитку науки, техніки і технологій; розвиток економічного, наукового і технічного співробітництва. Досягнення цієї мети здійснюється шляхом розробки, упровадження та застосування вимог стандартизації, що формалізуються у відповідних актах регулювання.

Підрозділ 2.2 «*Акти регулювання у сфері стандартизації*» присвячений дослідженню документів, що містять правила, керівні принципи або характеристики різних видів діяльності або їх результатів та спрямовані на досягнення регулювання суспільних відносин при виготовленні товарів (наданні послуг) та їх якісних (кількісних) характеристик. Результатом діяльності у сфері стандартизації є акти регулювання, на підставі яких здійснюється господарська діяльність. При використанні стандартизації у регулюванні господарської діяльності йдеться також про використання нормативно-технічних документів як основних актів такого регулювання.

Нормативно-технічний документ – це офіційний документ, що прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законом формі та порядку, який встановлює правила, загальні принципи та характеристики різного виду діяльності або її результатів для неозначеного кола осіб і розрахований на

неодноразове застосування. Нормативно-технічні документи розробляються на об'єкти стандартизації, які є обов'язковими для використання в окремих галузях діяльності в установленому порядку і затверджуються компетентними суб'єктами.

До нормативно-технічних документів (як найпоширеніших актів регулювання стандартизації) належать стандарти, кодекси ustalеної практики (настанови, правила, зведення правил), технічні умови, регламенти, державні класифікатори, технічні регламенти та інші документи, що прямо не називаються, але за змістом є нормативно-технічними.

У цілому акти регулювання у сфері стандартизації мають бути спрямованими на підвищення якості продукту (послуги), усунення технічних бар'єрів у міжнародному товарообміні, сприяння співпраці в різних сферах. Виявлено перевагу технічних норм над юридичними у разі застосування принципу добровільності вимог стандартизації. Перевага юридичних норм над технічними прослідковується тоді, коли принцип добровільності застосування стандартів може бути усунений, якщо того вимагає технічний регламент, що має форму нормативно-правового акта.

Третій розділ «Особливості правового режиму стандартизації та правового статусу її суб'єктів» складається з чотирьох підрозділів, у яких розглядаються питання регулювання господарської діяльності в Україні за допомогою стандартизації, її значення для регулювання господарських відносин, особливостей суб'єктного складу, а також особливості господарсько-правової відповідальності у сфері стандартизації.

У підрозділі 3.1 *«Особливості стандартизації як засобу впливу на господарську діяльність»* аналізуються підходи до розуміння стандартизації при впорядкуванні господарських відносин як засобу регулювання науково-технічного прогресу та його впливу на суспільство й довкілля, ведення господарської діяльності та організації суспільного господарства. У цьому значенні стандартизація виокремлюється від інших засобів регулювання господарської діяльності своєю унікальністю, здатністю регулювати господарську діяльність від початку її здійснення до припинення.

У цьому контексті стандартизація має такі ознаки: 1) сферою здійснення є суспільне виробництво, тобто господарська сфера, що потребує вимог організаційного характеру та побудови системи адміністративного управління на основі міжнародних чи інших стандартів; 2) виробництво та реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг відбувається не для власних потреб виробника, а для задоволення потреб інших осіб – споживачів у широкому розумінні, а тому застосовуються загальні та/чи спеціальні обов'язкові та/чи добровільні вимоги стандартизації; 3) функціонування продукції та послуг у формі товару на ринку має здійснюватися на підставі підтверджуючих документів про відповідність обов'язковим вимогам стандартизації (у разі, коли про це зазначено в актах регулювання стандартизації та/чи нормативно-правових актах); 4) професійні основи здійснення господарської діяльності на загальних засадах ведення бізнесу, з використанням ustalених кодексів (стандартизованих правил) щодо певної сфери господарської діяльності тощо; 5) спеціальний суб'єкт, який повинен зазвичай мати статус суб'єкта господарювання і до якого держава пред'являє специфічні вимоги для державної реєстрації в загальному та/або спеціальному порядку; 6) поєднання приватних інтересів виробника товару чи надавача послуг та публічних інтересів

забезпечує існування конкуренції, що засновується на застосуванні інших вимог, ніж у конкурента, або вимог, що надають можливість покращити якість товару (послуги) на кілька пунктів; 7) значний рівень державного (у тому числі нормативно-технічного) регулювання, що зумовлено необхідністю захистити суспільство, значні його верстви (насамперед споживачів) та довкілля від зловживань з боку підприємців, які вдаються до несумлінної поведінки з метою зменшення своїх видатків та отримання найбільших прибутків.

При регулюванні господарської діяльності за допомогою стандартизації слід вести мову про застосування дозвільного типу регулювання щодо принципу свободи цієї діяльності, а імперативного – при випуску продукції чи наданні послуг лише у межах норм (вимог) нормативно-технічних документів. По суті, як і в інших галузях права, в господарському праві при регулюванні за допомогою стандартизації застосовується змішаний тип правового регулювання.

У підрозділі 3.2 *«Особливості стандартизації при впорядкуванні господарських правовідносин»* господарські правовідносини розглядаються через призму застосування норм, правил та вимог, що містяться в актах регулювання стандартизації.

Стандартизація в господарському праві має свою специфічну побудову та єдині принципи для застосування її вимог щодо усіх видів господарських правовідносин, оскільки при застосуванні вимог стандартизації індивідуалізовані правила набувають чіткішого та виразнішого вигляду та внутрішньої побудови. Водночас виникає пряма залежність від рівня правової культури та правової свідомості людини, що продукує для суб'єктів господарської діяльності вимоги стандартизації, створення такої системи вимог, що має адекватно відображати умови економічної, виробничої і технологічної діяльності цього суб'єкта.

Для господарських правовідносин стандартизація виступає у двох якостях: 1) як основа регулювання (створення норми права чи локального нормативно-правового акта); 2) як засіб регулювання. Нормативно-технічні документи зі стандартизації систем управління виступають зовнішньою формою норм (вимог) та способів організації та здійснення господарських відносин.

Підрозділ 3.3 *«Особливості правового статусу суб'єктів стандартизації»* присвячений виявленню кола учасників відносин, що регулюють питання стандартизації товарів, послуг, а також характеру їх участі при здійсненні такого роду діяльності та виконання завдань, що покладаються на таких учасників.

Стандартизація надає додаткових гарантій учасникам господарських відносин та допомагає реалізовувати свої правомочності. Суб'єктами стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності слід називати юридичних та інших зацікавлених осіб, що здійснюють діяльність зі встановлення та/чи застосування вимог стандартизації, у тому числі технічного регулювання та оцінки відповідності. Стандартизація при реалізації правомочностей суб'єктами господарських відносин є основним засобом регулювання, оскільки є нормою для застосування та критерієм оцінки відповідності. Пропонується власна класифікація суб'єктів стандартизації у господарському праві, що не залежить від форми власності чи виду зацікавленої особи, а засновується на поділі стандартизації на окремі процеси (стадії) та не виключає поєднання в одному суб'єкті усього циклу процесів. Така класифікація при практичному застосуванні вимог стандартизації надасть змогу суб'єктам зрозуміти свою роль та місце у кожному з них.

У підрозділі 3.4 «Особливості господарсько-правової відповідальності за невиконання (недотримання) вимог стандартизації при здійсненні господарської діяльності в Україні» доведено, що у разі неспрацювання регулятивної функції засобів регулювання складаються відносини, що є охоронними. Види порушень та підстави покладання господарської відповідальності у сфері стандартизації передбачені у законодавстві України або мають визначатися у господарських договорах.

Пропонується виділити два типи (склади) правопорушень: 1) недотримання добровільних вимог стандартизації; 2) невиконання обов'язкових вимог стандартизації. Невиконання чи недотримання вимог стандартизації однаково спричиняють негативні наслідки, а можливість розрізняти ці два поняття лише дає змогу визначитися з набором інструментів, за допомогою яких буде доведено (чи ні) необхідність застосування юридичної відповідальності. Так само від характеру вимог стандартизації (добровільність чи обов'язковість) залежить доказова база та вид юридичної відповідальності. Обґрунтовується необхідність підвищення рівня правосвідомості та правової культури суб'єктів стандартизації, що надасть можливість ефективніше регулювати відносини між ними та виключати охоронні відносини, у тому числі настання господарської відповідальності.

Четвертий розділ «Міжнародний досвід регулювання відносин з допомогою стандартизації» складається з чотирьох підрозділів та засновується на компаративістському дослідженні стандартизації та її значення для зацікавлених суб'єктів господарського права у світі та окремих країнах, на основі чого подаються пропозиції для вдосконалення національного законодавства.

Підрозділ 4.1 «Правовий режим діяльності Міжнародної організації стандартизації, Європейського комітету зі стандартизації та їх роль в усуненні бар'єрів у торгівлі» присвячено компетенції окремих суб'єктів міжнародного права, що є позаурядовими організаціями та здійснюють діяльність з усунення бар'єрів у торгівлі з допомогою стандартизації. Стратегію розвитку ISO формують завдання, що полягають не лише у створенні стандартів та їх поширенні, а й несуть соціальну, безпекову та просвітницьку місію, що має полегшити міжнародну торгівлю. Паралельно з ISO функціонують регіональні та національні організації стандартизації, що співпрацюють з глобальною організацією, але формують основоположні вимоги для свого регіону з урахуванням національних традицій, усталених правил та інших соціальних засад суспільства у тому чи іншому об'єднанні. Самоврядний (надурядовий) статус таких суб'єктів стандартизації є показовим при регулюванні господарських відносин на засадах саморегулювання.

У підрозділі 4.2 «Організаційно-правові засади стандартизації у деяких країнах Європи» аналізується розуміння співвідношення стандартів та технічних регламентів у досліджуваних країнах. Так, технічні регламенти, що входять до законодавчого поля, створюються на основі принципу «посилання на стандарти». Це означає, що технічні вимоги не включаються до технічних регламентів, але подаються посилання на стандарт, який встановлює такі вимоги, що надає змогу отримати переваги в бізнесі, суспільному і державному розвитку. У країнах Європи у праві, науці та практиці поняття «технічне регулювання» як вид діяльності відсутнє, поняття «technical regulation» застосовується у значенні акта регулювання. У цій сфері застосовуються вимоги зі стандартизації, що надають змогу усувати технічні бар'єри у торгівлі. У деяких країнах адекватне співвідношення державне регулювання—

саморегулювання господарської діяльності надає можливість визначати національним органом стандартизації неурядову громадську організацію. Це надає економічні вигоди, які, власне, від стандартизації становлять близько 1–1,5% ВВП окремих країн.

У підрозділі 4.3 «Саморегулівні засади стандартизації в Канаді та її вплив на розвиток міжнародної стандартизації» досліджується досвід Канади у сфері стандартизації. Канада, як і Україна, отримала систему стандартизації від держави, що здійснювала над нею протекторат (Канада використовувала вимоги стандартизації, що продукувала Велика Британія, до 1917 р., а Україна, що перебувала у складі СРСР, до 1991 р. застосовувала вимоги СРСР). Перша організація стандартизації Канади створювалася як асоціація бізнесу, що працювала як неприбуткова організація, але виконувала функції державного органу зі стандартизації та упорядковувала вимоги до промислових робіт, адаптуючи їх до глобалізаційних процесів, у тому числі усуваючи бар'єри у торгівлі. За понад 100 років Конфедерація Канади закладала технічний та технологічний прогрес, розвиток технологій та інновації в основу сучасної стандартизації, надаючи їй розвитку та приділяючи особливу увагу ролі стандартів у сферах соціального та економічного розвитку країни. Канада не лише статично закріплює вимоги до об'єктів, а й передбачає динаміку – впровадження, використання, оцінку відповідності вимог стандартам, що використовуються.

Канада представлена у провідних технічних комітетах ISO. Більшість її розробок у сфері стандартизації одночасно обговорюються на міжнародному рівні та набувають глобального значення, що спрощує не лише торгівлю, а й надає можливість іншим суб'єктам ринку «підтягуватися» до її вимог. Оскільки 11.07.2016 р. між Україною та Канадою було укладено Угоду про вільну торгівлю, що набрала чинності 01.09.2017 р., наша країна: 1) повинна запровадити взаємне визнання вимог до товарів і послуг як таких, що відповідають міжнародним; 2) застосовувати принцип добровільності, за винятком тих вимог, що встановлені українським законодавством та запобігають створенню загрози здоров'ю або безпеці людей або іншим чином не відповідають технічним регламентам; 3) максимально реалізовувати саморегулівні засади при розробці вимог стандартизації, технічних регламентів та процедур оцінки, дозволяючи участь заінтересованих осіб на відповідному початковому етапі. Така співпраця вже існує з більше, ніж двома десятками країн, але саме Канада є знаковою, бо розвиток її системи стандартизації, досвід подолання технічних бар'єрів у торгівлі та принципи саморегулювання у цій сфері є цінними для України, оскільки обидві держави, первинно перебуваючи під протекторатами інших країн, перейшли до власної національної системи стандартизації, але з різним кінцевим результатом.

Підрозділ 4.4 «Пропозиції щодо вдосконалення національної правової системи України у сфері стандартизації» присвячений обґрунтуванню необхідності вдосконалення національної правової системи України у сфері стандартизації. Визначено, що пріоритетом має стати врегулювання питання усунення технічних бар'єрів у торгівлі відповідно до умов міжнародних угод про вступ України до СОТ, про асоціацію між Україною й ЄС, про вільну торгівлю з окремими країнами. Важливо забезпечити права та інтереси учасників господарських відносин, органів державної влади і місцевого самоврядування та інших зацікавлених осіб у сфері стандартизації. Особливо нагальною є необхідність удосконалення понятійно-термінологічного апарату нормативно-правових актів України, що надасть

можливість національним суб'єктам «говорити однією мовою» при виході на глобалізовані ринки. Ефективність стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності може бути забезпечена з допомогою регламентації на первинному етапі виробництва товарів (надання послуг) усіх процесів (у тому числі управлінських), що створить умови стабільної роботи суб'єктів господарювання та задовольнить вимоги щодо безпеки для життя і здоров'я людини та охорони довкілля.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і механізм нового вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей стандартизації, її ролі та значення як засобу регулювання господарської діяльності з обґрунтуванням пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства для усунення технічних бар'єрів у торгівлі відповідно до умов міжнародних угод про вступ України до СОТ, про асоціацію між Україною й ЄС, про вільну торгівлю з окремими країнами, а також забезпечення прав та інтересів зацікавлених осіб на основі міжнародних засад стандартизації. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, спрямованих на досягнення поставленої мети, основними з яких є такі.

1. Виникнення економічних відносин (створення ринків для обороту товарів і послуг) зумовило необхідність застосування усталених правил, що поступово трансформуються у вимоги до якісних, кількісних та технологічних ознак товарів та послуг. Ці вимоги мали спочатку і нині мають добровільний характер. Лише введення їх у дію актами законодавства спричиняє обов'язковість. Розвиток суб'єктів господарської діяльності та поширення глобалізаційних процесів у суспільстві зумовили поступовий перехід від технічного розуміння стандартизації до безпекового, від зосередження на діяльності учасників господарських відносин до задоволення інтересів кінцевих споживачів, а також відхід від зацикленості вимог стандартизації в межах однієї країни та перехід до вимог, що використовуються світовими економічними організаціями та/чи регіональними об'єднаннями (колективними суб'єктами міжнародного права).

2. У статичному стані стандартизація закріплює вимоги, а у динамічному – відбувається їх застосування, оцінка відповідності тощо. Авторське поняття «стандартизація» відображає обидва стани та уточнює, що технічне регулювання є частиною стандартизації, а стандартизація є основою для технічного регулювання. Стандартизація є частиною правового регулювання, але не охоплюється ним.

Актами регулювання у стандартизації є документи, що містять правила, керівні принципи або характеристики господарської діяльності або її результатів. Акти регулювання є зовнішнім виразом вимог стандартизації, що можуть формалізуватися у стандартах, кодексах усталеної практики (настановах, правилах, зведеннях правил), технічних умовах, регламентах, державних класифікаторах, технічних регламентах.

3. Стандартизація є засобом регулювання господарської діяльності. У ст. 12 ГК України закріплено один з її напрямів (технічне регулювання), що відповідає змісту статті (засоби державного регулювання), але не виключає застосування вимог стандартизації щодо інших засобів з переліку цієї статті. Стандартизація в господарському праві застосовується на засадах: 1) добровільності та саморегулювання,

забезпечуючи свободу підприємницької діяльності; 2) обов'язковості та державного регулювання, якщо господарська діяльність створює (може створити) загрозу життю та здоров'ю громадян, довкіллю чи національній безпеці.

4. Суб'єктами стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності є юридичні чи інші зацікавлені особи, що здійснюють діяльність із встановлення та/чи застосування вимог стандартизації, у тому числі технічного регулювання, оцінки відповідності та здійснення контролю (нагляду). Класифікацію суб'єктів стандартизації слід здійснювати за ступенем їх участі у цій діяльності.

5. Господарська відповідальність за невиконання (недотримання) вимог стандартизації – це обов'язок особи, винної у такому невиконанні (недотриманні), зазначити передбачені правовою нормою чи договором наслідки особистісного чи майнового характеру з метою припинення порушення, охорони суспільного порядку та забезпечення відновлення порушених прав. Правопорушення у цій сфері може бути двох типів: 1) недотримання добровільних вимог нормативно-технічних документів зі стандартизації; 2) невиконання обов'язкових вимог нормативно-технічних документів зі стандартизації. Межами, що встановлюються при покладанні юридичної відповідальності за невиконання вимог стандартизації, є: розмір відшкодування, строки настання відповідальності та інші межі, що можуть встановлюватися договірними зобов'язаннями чи нормативно-технічними документами.

6. У переважній більшості країн Європи однаково розуміють стандартизацію як багатостадійну діяльність і наголошують на наявності статичної та динамічної стадії стандартизації. Основними принципами стандартизації у країнах Європи є забезпечення торгівлі, безпеки у різних її проявах та усунення технічних бар'єрів. Поняття технічного регулювання як виду діяльності у Європі немає, але широко застосовується саморегулювання у цій сфері.

7. Нині слід зосередитися на зміні принципів засад функціонування стандартизації: застосуванні стандартів міжнародних організацій; широкому застосуванні принципу добровільності в технічній сфері, але жорсткому застосуванні обов'язковості у безпековій; уніфікації понятійно-змістовного апарату національного законодавства. У зв'язку з цим запропоновано такі зміни до законодавства України:

«1. До Закону України «Про стандартизацію»:

1) п. 22 ст. 1 викласти у новій редакції: «стандартизація – діяльність, яка здійснюється через взаємний вплив суб'єктів господарської діяльності, держави та інших зацікавлених осіб один на одного для досягнення оптимального поєднання ринкового саморегулювання та державного регулювання з метою захисту економічних і безпекових інтересів держави, суспільства та окремих споживачів шляхом установаження та застосування вимог для загального та неодноразового використання»;

2) ч. 2 ст. 16 викласти у новій редакції та доповнити реченням: «2. Стандарти, кодекси ustalеної практики, технічні умови та інші нормативно-технічні документи, прийняті підприємствами, установами та організаціями, застосовуються на добровільній основі. Договорами чи в інший спосіб може бути передбачено здійснення добровільної оцінки відповідності продукції цим вимогам».

2. До Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»:

1) абз. 36 ч. 1 ст. 1 доповнити реченням «Технічне регулювання є частиною національної системи стандартизації»;

2) ч. 2 ст. 11 викласти у новій редакції: «Відповідність продукції вимогам технічних регламентів може бути забезпечена шляхом застосування національних стандартів, технічних специфікацій та/або інших нормативно-технічних документів, посилаючись на які містяться у відповідних технічних регламентах. У технічному регламенті зазначається, чи є відповідність продукції таким національним стандартам, технічним специфікаціям та/або іншим нормативно-технічним документам єдиним способом чи одним із способів задоволення відповідних вимог технічного регламенту»;

3) ст. 24 доповнити новою частиною: «4. Виробник чи інший суб'єкт господарювання має право застосовувати процедури оцінки відповідності шляхом складання документа про відповідність та/чи шляхом розміщення відповідної інформації на офіційній сторінці в мережі Інтернет. У такому разі суб'єкт господарювання бере на себе відповідальність за відповідність продукції вимогам, зазначеним у документі про відповідність та/чи розміщеним на офіційній сторінці в мережі Інтернет».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у вітчизняних наукових фахових виданнях:

1. Попович Т. Г. Зміна правових засад у сфері технічного регулювання в Україні відповідно до вимог ЄС // Приватне право і підприємництво. Вип. 16. 2016. С. 141–144.
2. Попович Т. Г. Господарська діяльність в умовах дії Угоди про асоціацію України з ЄС // Приватне право і підприємництво. 2017. Вип. 17. С. 152–156.
3. Popovych T. G. International vision of standardization as a means of regulating economic entities of terms of instability and globalization // Приватне право і підприємництво. 2018. Вип. 18. С. 185–190.
4. Попович Т. Г. Стандартизація чи технічне регулювання: вдосконалення понятійного апарату господарського права на основі міжнародного досвіду // Юридична Україна. 2018. № 1–2. С. 59–65.

*Статті у наукових періодичних виданнях інших держав
та виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз:*

5. Popovich T. G. Standardization in the mechanism of legal regulation of business activity // Сборник научных трудов SWORLD. 2013. Vol. 46. № 4. P. 58–61. ISSN: 2224-0187. ID=21110426.

Опубліковані праці,

які додатково відображають наукові результати дисертації:

6. Попович Т. Г. Екологічний менеджмент акціонерних товариств: економіко-правовий аспект // Корпоративне право в Україні: становлення та розвиток. Збірник наукових праць. К., 2004. С. 228–233.
7. Попович Т. Г. Європейський Союз: перспективи для українських підприємств // Нормативно-правове забезпечення євроатлантичної інтеграції України. Вип. 1. К., 2004. С. 159–161.
8. Попович Т. Г. Визначення критеріїв ефективності стандартів у сфері охорони довкілля // Приватне право і підприємництво. Вип. 4. 2005. С. 183–188.
9. Попович Т. Г. Екологічно безпечне житло: реалії та правове регулювання. К., 2006. 32 с.
10. Попович Т. Г. Впровадження стандартизації в господарській діяльності як

прояв захисту суб'єктивних цивільних прав // Проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: збірник наукових праць. К., 2012. С. 148–150.

11. Попович Т. Г. Додаткові елементи механізму правового регулювання стандартизації в господарському праві // Актуальні проблеми реформування земельних, аграрних та господарських відносин. Хмельницький, 2013. С. 424–427.

12. Попович Т. Г. Регулювання господарської діяльності з допомогою стандартизації на основі принципу добровільності // Діалектика публічних і приватних інтересів у державному регулюванні економіки. К., 2013. С. 176–181.

13. Попович Т. Г. Особливості застосування стандартизації в умовах набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС // Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції. Хмельницький, 2015. С. 188–194.

14. Попович Т. Г. Міжнародно-правові основи стандартизації як засобу регулювання господарської діяльності // Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права: [у 2-х част.]. Ч. 1. Кривий Ріг, 2017. С. 183–187.

15. Попович Т. Г. Правові аспекти приведення у відповідність до вимог ЄС системи технічного регулювання у сфері господарської діяльності в Україні // Забезпечення міжнародної приватноправової інтеграційної стратегії. К., 2017. С. 156–172.

16. Попович Т. Г. Співвідношення стандартизації та технічного регулювання у господарському праві // Збірник праць XII аспірантських та магістерських читань «Актуальні проблеми розвитку України у контексті сучасних світових тенденцій» (23 листопада 2017 року, м. Київ). К., 2018. С. 122–128.

17. Попович Т. Г. Стандартизація як засіб регулювання господарської діяльності: монографія. К., 2018. 224 с.

АНОТАЦІЇ

Попович Т. Г. Стандартизація як засіб регулювання господарської діяльності. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». — Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Київ, 2018.

Дисертація є одним із перших в Україні досліджень стандартизації з позицій наукознавчого аналізу становлення господарського права в Україні і світі та можливостей застосування стандартизації як універсального засобу регулювання господарської діяльності. Міждисциплінарний підхід з використанням сучасних методів наукового пізнання суспільних явищ та процесів, досягнень господарського права надав можливість позбавитись односторонності при аналізі об'єкта та врахувати всі істотні аспекти впливу стандартизації на господарську діяльність та її здатність регулювати суміжні відносини, що породжуються господарською діяльністю. У результаті дослідження автором сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків та пропозицій, яким властиві елементи наукової новизни.

Ключові слова: стандартизація, технічне регулювання, технічні норми, засіб регулювання господарської діяльності, склад господарського правопорушення, технічні бар'єри у торгівлі, стандарти ISO, європейські стандарти.

Popovych T. G. Standardization as a means of regulating economic activity. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Science of Law on specialty 12.00.04 «Economic Law, Economic Procedural Law». – The Academician F. H. Burchak Scientific-Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The dissertation is one of the first in Ukraine standardization studies from the standpoint of science-based analysis of the formation of economic law in Ukraine and the world and the possibilities of applying standardization as a universal means of regulation of economic activity. The research was conducted in conjunction with the use of modern methods of scientific knowledge and comparative studies and advances of commercial law, allowing to get rid of unilateralism in the study of the object, but also takes into account all significant (important) aspects and relations on economic activity, seen through the prism of standardization its importance for this activity and its impact on the relationship that gives rise to such activities.

The study author formulated and proved a number of provisions, conclusions and suggestions, which have elements of scientific innovation. The paper defines that standardization is an activity carried out through the actions of economic entities, state (its bodies) and other stakeholders to achieve the optimal combination of market self-regulation and government regulation to protect the economic and security interests of the state, society and individual consumers by establishing (as a manifestation of the static state) and application (as a manifestation of the dynamic state) provisions for general and repeated use of existing or potential tasks.

The author proved that standardization as a means (instrument) regulation of economic relations has universal application, since its requirements: a) influencing all economic relations; b) create conditions for their emergence and implementation; c) provide the opportunity to translate social (extra-legal) standards in the legal field; d) in the case of non-compliance or failure is the basis for the emergence of legal protection. It has been proved that standardization has two components: technical and security. The technical component provides the activities of the business entity for the manufacture of goods and / or the provision of services of the appropriate quality. Security - creates conditions that entity to take into account the public interest and / or individual, but also ensures the safety of the environment, state and / or end users.

The author carried out the classification of subjects of standardization in economic law from the point of view of their participation in processes or activities of standardization, regardless of the form of ownership and their belonging to different categories (types) of legal (physical) persons: 1) entities that create standards or other requirements of standardization; 2) entities engaged in economic activities using standards or other standardization requirements; 3) subjects confirming the conformity of goods (services) to standards or other requirements of standardization; 4) entities that monitor compliance with standards or other standardization requirements.

The correlation between the concepts of "standardization" and "technical regulation" (as activity) is established as ancestral and specific concept respectively. The concept of "technical norm" is improved, which, in contrast to the position on its technical (extra-legal) nature, equates to a mandatory rule of conduct in a society that is objectively determined by the level of technology and is used in industry for the maintenance and use of natural objects or artificial origin in order to meet the needs of man and / or the interests of society. Improved economic situation of absolute liability in standardization by defining its view of security relations, arising out of violations of the legally defined and / or contracting, including the stated requirements for goods and / or services. Developed the position that the conformity assessment procedure will depend on the subjects of

standardization, so it should be defined as optional (additional) activity on standardization, which can finish the right or create the conditions for the liability for business economic activity.

Generalization of global trends and systematization of approaches to standardization as a means of regulating economic activity in different countries provided an opportunity to develop practical recommendations for: the need to reduce the volume of state regulation of economic activity with the maximum application of self-regulation in the formation and application of standardization requirements; creation of conditions and legislative grounds for the application of external control over the implementation of economic activities with the application of security standardization requirements; improvement of the quality of goods (services) by introducing as requirements of standardization of scientific and technical achievements that were used (tested) for more than four years.

Keywords: standardization, technical regulation (as activity), technical norms, regulation of economic activity, composition of economic legal violations, technical barriers to trade, ISO standards, European standards.

Попович Т. Г. Стандартизация как средство правового регулирования хозяйственной деятельности. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 «Хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право». – Научно-исследовательский институт частного права и предпринимательства имени академика Ф. Г. Бурчака Национальной академии правовых наук Украины. Киев, 2018.

Диссертация является одним из первых в Украине исследований стандартизации с позиций науковедческого анализа становления хозяйственного права в Украине и мире, возможностей применения стандартизации как универсального средства регулирования хозяйственной деятельности. Междисциплинарный подход с использованием современных методов научного познания общественных явлений и процессов, достижений хозяйственного права предоставил возможность избавиться односторонности при анализе объекта и учесть все существенные аспекты влияния стандартизации на хозяйственную деятельность и ее способность регулировать смежные отношения, порождаемые хозяйственной деятельностью. В результате исследования автором сформулированы и обоснованы ряд положений, выводов и предложений, которым присущи элементы научной новизны.

Ключевые слова: стандартизация, техническое регулирование, технические нормы, средство регулирования хозяйственной деятельности, состав хозяйственного правонарушения, технические барьеры в торговле, стандарты ISO, европейские стандарты.

Підписано до друку 19.10.2018 р. Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 0,9 Тираж 150 прим. Зам. № 18-007

Видавець: Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
вул. Раєвського, 23-а, м. Київ, 01042

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції, серія ДК № 2233 від 05.07.2005 р.